

Krajewski, Władysław

Historia matematyki i mechaniki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/2, 412-413

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czono do odczytania niektórych tekstów mimo nieprzybycia autorów)⁵. Streszczenia zaś tych referatów, których teksty znalazły się w rękach uczestników, uznać należy za niecelowe wobec przygotowywania przez Zakład Prakseologii PAN specjalnego numeru „Prakseologii”, poświęconego teorii systemów. W numerze tym przewiduje się opublikowanie niektórych referatów przedstawionych na XIII Kongresie Historii Nauki.

Wojciech Gasparski

KOLOKWIUM POŚWIĘCONE NAUCE ŚREDNIOWIECZNEJ

Dużym zainteresowaniem specjalistów cieszyło się kolokwium na temat nauki średniowiecznej, poświęcone specjalnie ówczesnym stosunkom między Wschodem i Zachodem. Zgodnie z angielskim i francuskim znaczeniem słowa *science*, prelegenci przedstawiali w swych referatach przede wszystkim zagadnienia związane z rozwojem nauk przyrodniczych i ścisłych — głównie matematyki. I tak np. J. Murdoch (Stany Zjednoczone) mówił o niektórych aspektach wkładu islamu do nauki europejskiej w dziedzinie matematyki i filozofii przyrody. Podobnym tematem zajął się B. Rosenfeld (ZSRR), wykazując że chociaż wpływ islamu na matematykę europejską w średniowieczu jest faktem powszechnie przyznawanym, to jednak zakres i siła tego wpływu nie zawsze bywa dziś właściwie oceniana. Kolokwium to, prezentujące sporo interesującego materiału źródłowego, było niewątpliwie jeszcze jednym potwierdzeniem faktu, że historycy nauk ścisłych na ogół większą wagę przywiązują do dość wąskich prac analitycznych, niż do ujęć szerszych, syntetyczno-porównawczych. Przedmiotem dyskusji może być problem, czy tego rodzaju postawa w badaniach nad historią nauki jest zawsze właściwa.

Małgorzata Terlecka

HISTORIA MATEMATYKI I MECHANIKI

Obrady Sekcji V Historia matematyki i mechaniki toczyły się zasadniczo w dwóch podsekcjach: VA — dotyczącej dziejów matematyki i VB — poświęconym dziejom mechaniki. Tematyka ich była obfita i różnorodna. W dyskusjach prowadzonych w tych sekcjach nie dostrzegłem jakiegoś zasadniczego sporu: dotyczyły one raczej szczegółów, najczęściej toczyły się między uczestnikami radzieckimi, którzy stanowili na Kongresie większość, po rosyjsku; niekiedy były w skrócie tłumaczone przez uczestników na język angielski. Wiele mówiono o genezie mechaniki kwantowej i teorii względności. W tej ostatniej szczególnie podkreślano rolę H. Poincaré (obok Einsteina i Lorentza). Z referatów o charakterze syntetycznym warto wymienić następujące: I. M. Jagłom (ZSRR), *Z dziejów aksjomatycznego uzasadnienia geometrii*; D. Pierre (Francja), *Pojęcie granicy a liczby niewymierne*; J. Folta (CSSR), *O metodach dowodu postulatu równoległych w XIX w.*; W. S. L. Hümmer (NRF), *O początkach matematyki operacyjnej*; I. Schneider (NRF), *Stosunek między praktyką matematyczną a czystą matematyką w XVII w.*; D. Trifunović (Jugosławia), *O kategoriach w badaniach historycznych nauk matematycznych*; R. S. Westfall (Stany Zjednoczone), *Ruch obrotowy jako węzłowy problem dynamiki siedemnastowiecznej*; H. Wussing (NRD), *O dziejach matematyki struk-*

⁵ Na temat Sekcji IA Historia i perspektywy rozwoju badań systemowych i ogólnej teorii systemów zob. też sprawozdanie z obrad sekcji biologicznej w niniejszym numerze, „Kwartalnika”, s. 419—422.

turalnej; W. I. Antopowa (ZSRR), *O rozwoju teorii przewodnictwa cieplnego w XIX w.*; A. N. Bogolubow (ZSRR), *Rozwój idei mechaniki maszyn w XX wieku*; M. I. Imanlijew, L. J. Kriboszejn (ZSRR), *Rozwój i stan współczesny równań całkowo-różniczkowych*; N. N. Krulikowski (ZSRR), *Dzieje rozwoju spektralnej teorii operatorów różniczkowych*; Z. A. Kuziczewa (ZSRR), *Z dziejów matematyki*; L. L. Kulwecan (ZSRR), *O próbach aksjomatyzacji czasu w mechanice klasycznej*; S. S. Kutateladze (ZSRR), *Problemy ruchu wirowego: rozwój idei i zastosowań*; L. J. Majstrow (ZSRR), *Główne etapy rozwoju maszyn liczących*; F. A. Miedwiediew (ZSRR), *Pochodna i całka w ich wzajemnym związku historycznym*; N. M. Mierkułowa (ZSRR), *Z dziejów kształtowania głównych pojęć dynamiki gazów*; I. A. Tiulina (ZSRR), *Dwa ujęcia budowy modelu ciała o zmiennej masie*. W Sekcji V został również wygłoszony referat W. Krajewskiego (Polska), *Przenikanie idei prawa statystycznego do nauki XIX wieku*.

Wśród referatów poświęconych poszczególnym uczonym (lub szkołom) znalazły się następujące: Bachelard (Francja), *O roli interpretacji w teoriach algebraicznych*; W. R. Hamilton, H. L. Burstyn (USA), *Leon Foucault: triumf intuicji nad matematyką*; R. S. Calinger (USA), *Listy Eulera do księżnej niemieckiej: przekaz myśli naukowej*; J. W. Dauben (Stany Zjednoczone), *Teoria liczb niewymiernych*; G. Cantor, E. Carolyn (Stany Zjednoczone), *Ch. S. Peirce i matematyka ekonomiczna*; J. Grattan-Guinness (W. Brytania), *Bertrand Russel i paradoksy logiki matematycznej*; E. McMullin (Stany Zjednoczone), *Zastosowanie metody hipotetyczno-dedukcyjnej przez Galileusza*; K. Stiegler (NRF), *Leibniz a geometrie nieeuklidesowe*; H. S. Tropp (Kanada), *Gauss i podstawowe twierdzenie algebry*; N. N. Hendrichson (ZSRR), *O pracach Gaussa w zakresie teorii liczb*; S. S. Demidow (ZSRR), *D'Alembert i teoria równań różniczkowych cząstkowych w XVIII w.*; S. N. Kiro (ZSRR), *Odessa szkoła podstaw matematyki*; A. A. Kisielow (ZSRR), *O pewnych zapomnianych ideach Eulera*; B. L. Łaptiew (ZSRR), *Poglądy Łobaczewskiego na rolę metody matematycznej w badaniu przyrody*; N. A. Slezkin (ZSRR), *Engels a współczesna mechanika*; O. B. Szejnin (ZSRR), *Newton a klasyczna teoria prawdopodobieństwa*; A. B. Szytkan (ZSRR), *O pewnym rękopisie matematycznym Newtona*. Ten niepełny przegląd wygłoszonych referatów świadczy o tym, że zainteresowania historyków matematyki i mechaniki bynajmniej nie skupiały się na dziejach nauki w ich własnych krajach.

Polska delegacja na Kongres była bardzo aktywna, odczuwało się jednak brak w niej historyków matematyki i historyków fizyki. W przygotowanym na kongres moskiewski tomiku referatów uczonych polskich z zakresu historii nauk matematyczno-fizycznych znalazły się wyłącznie prace z historii astronomii i historii chemii. Budziło to duże zdziwienie gospodarzy.

Władysław Krajewski

HISTORIA FIZYKI I ASTRONOMII

Na obrady Sekcji Historii fizyki i astronomii zgłoszono przeszło 50 referatów, przy czym przeważała tematyka astronomiczna (29 doniesień, wobec 22 referatów z fizyki). Historia fizyki była jednak bogato reprezentowana na kongresie w innych sekcjach (poświęconych np. historii fizyki nowożytnej, historii mechaniki) i na sympozjach kongresowych. Nie wszystkie zgłoszone referaty zostały ostatecznie na Kongresie przedłożone, a w programie obrad wprowadzone były pewne zmiany.

Przy szerokim uwzględnieniu tematyki fizycznej w innych imprezach Kongresu obrady Sekcji VIB (Historia fizyki i astronomii) skoncentrowane były tematycznie wokół historii fizyki XVIII i XIX w. Genezę nowoczesnej fizyki analizowali